

Asia: VN/13605/2023 ja VN/13604/2023

Kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta ja hyvinvointialueiden rahoituksesta annettujen asetusten muuttaminen (siirtolaskelmien tarkistaminen)

Kysymykset

1. Yleistä ehdotuksesta ja sen tavoitteista.

Kuntia on kohdeltava oikeudenmukaisesti, tasapuolisesti ja yhdenvertaisesti. Kunnan peruspalvelujen valtionosuudet ja hyvinvointialueiden rahoituksen asetusten muuttaminen on välttämätöntä, jos on pienintäkään epäilystä, että laskelmilla on vääristävät vaikutukset. Käytännössä tämä tarkoittaa, että valtiovarainministeriö käy kaikkien kuntien tilinpäätökset läpi laskelmia vääristävien erin osalta kummankin siirtolaskelmavuosien 2021 ja 2022 osalta.

Siirtolaskelmien tarkistuksella on erittäin suuri merkitys kunnille, koska laskelmilla on pysyvä vaikutus kuntien valtionosuusrahoitukseen jatkossa.

2. Huomioon otettavat erät.

Ovatko kunnan peruspalvelujen valtionosuusasetuksen luonnoksessa mainitut oikaistavat erät (2 momentin kohdat 1-6) perusteltuja ja niiden huomioon ottamisen tapa mielestänne tasapuolinen kuntien välillä?

- 1. takautuvat pelastustoimen varallaolokorvaukset**
- 2. sote- ja pela- kuntayhtymien takautuvat alijäämät ja ylijäämät**
- 3. kunnan kirjaamatta jättämä osuus sote-kuntayhtymän alijäämästä**
- 4. sote- ja pela-kuntayhtymien ylijäämän palautus ja alijäämän kattaminen**
- 5. muiden sote-yhteistoimintaorganisaatioiden ja pelastuslaitosten 2-4 kohdissa tarkoitettu ylijäämän palautus tai alijäämän kattaminen**
- 6. palveluluokille kirjatut sote- ja pela -toimitilojen ja kiinteistöjen luovutusvoitot ja -tappiot sekä osakkeiden ja osuuksien luovutusvoitot ja -tappiot**

Kaikki mainitut erät on huomioitava ja oikaistava vuosilta 2021 ja 2022.

3. Onko mahdollisesti jokin muu merkittävästi laskelmia vääristävä erä?

Palkkaharmonisointi on ehdottomasti avattava kokonaisuudessaan. Etelä-Savon sote-kuntayhtymä Essote kuuluu alueisiin, joka toteutti palkkaharmonisoinnin vuoden 2022 loppuun mennessä. Pertunmaan ja muiden Essoten kuntien palkkaharmonisoinnin kustannukset nostavat edelläkävijäkuntien sosiaali- ja terveystalveluiden kustannuksia merkittävästi verrattuna niihin kuntiin, joissa vapaaehtoisia sote-kuntayhtymiä ei ole perustettu eikä tarvetta palkkaharmonisoinnille ole siten ollut. Siirtolaskentatavasta johtuen vapaaehtoisia sote-kuntayhtymiä perustaneet kunnat ovat uudistuksessa häviäjän asemassa etenkin palkkaharmonisaatioon liittyvien kustannusten kantamisessa.

Koronapotilaiden hoitoon osallistuneiden työntekijöiden kertapalkkio on osa KT:n ja Sote ry:n välistä sovintoratkaisua ja perustuu sovintosopimuksen mukaan vuoden 2020 valmiuslain aikaisiin poikkeusoloihin. Kertapalkkion maksamisen ehtona on ollut muiden kriteerien ohella palvelussuhteen voimassaolo vähintään seitsemän kalenteripäivän ajan 13.3.–15.6.2020 eli palkkion saaminen on sidottu palvelussuhteen voimassaoloon vuonna 2020, ei siirtolaskennassa huomioitavina vuosina 2021–2022. Kyseessä ei ole vuosien 2021–2022 suoriteperusteinen sote-palvelutuotantoon liittyvä kustannuserä, joten koronapotilaiden hoitoon osallistuneiden kertapalkkion vaikutus tulee eliminoida siirtolaskennasta.

Kiinteistökustannuksissa on epäselvyyttä. Siirtyikö kuntien sote-tilojen kustannuksia saman verran hyvinvointialueille ja yhtäläisin kriteerein kuin vuokratkustannus? Pertunmaan kunnan mm. hyvinvointiaseman (ent. terveyskeskus) ja tehostetun asumisen yksikkö Rinnehovi vuokrasopimukset siirtyivät vanhoina sopimuksina ja ehtoina. Hyvinvointialueen valmistelun yhteydessä annettiin ymmärtää, että kaikkien Etelä-Savon hyvinvointialueen vuokrasopimuksia tarkistetaan ja vastaamaan niistä aiheutuneita kustannuksia. Näin ei kuitenkaan käynyt vaan vuokrasopimukset siirtyivät sellaisenaan. Myöskään kolme vuotta (ja optio yksi vuosi) vuokrasopimusten jatkosta ei toteutunut. Vain uusia sopimuksia koskee 3+1 periaate. Ainakin Pertunmaan kunnalle tämä tuli yllätyksenä.

Laskelmissa on huomioitava myös mikä tahansa muu tapahtuma, joka ei ole normaalia yksittäisen vuoden toimintaa tai joka on aiheutunut sote-uudistukseen valmistautumisesta. Tällaisia voivat olla esimerkiksi tietotekniikka-, muutto- tai tarvikehankintakustannukset tai poikkeukselliset, vain yhtä vuotta koskevat tuloerät.

4. Vaikutuksen merkittävyyden arviointi.

Kuntakohtainen tieto oikaistaisiin ainoastaan silloin, jos kyseinen tieto vääristää merkittävästi yksittäisen kunnan tai hyvinvointialueen rahoitusta. Merkittävänä pidettäisiin vaikutusta, joka olisi vähintään noin 30 euroa asukasta kohden laskettuna. Onko oikaisun kynnys mielestänne oikea?

Valtiovarainministeriön laskelmien tarkistamisen perusteena on oltava ehdottomasti se, että kaikenlaisten raja-arvojen asettamista ei tule tehdä. Laskelmat tulee oikaista täysimääräisesti ilman kynnysarvoja.

5. Menettely. Näkemyksenne ehdotetun oikaisumenettelyn toimivuudesta (kysely kunnille ja kuntayhtymille=hyvinvointialueille, muut saatavissa olevat selvitykset ja tiedot, siirtolaskelmaluonnos ja sen kommentointimahdollisuus)?

Sote-uudistuksen siirtolaskelmat on oikaistava. Oikaisu lisää kuntien välistä tasapuolisuutta ja oikeudenmukaista kohtelua. Sote-uudistuksen tasausmekanismilla on euromääräisesti erityisen suuri merkitys kunnille ja pysyvä vaikutus kuntien valtionosuuteen.

Kuntien välinen aito tasapuolisuus toteutuu vain, jos tarkistuslaskenta tehdään systemaattisesti samoin periaattein kaikkien kuntien tilinpäätösten ja tilinpäätöserien osalta vuosina 2021 ja 2022. Pertunmaan kunta pitää erityisen tärkeänä, että valtio suhtautuu tarkistuslaskentaan sen euromääräisen ja maantieteellisen laajuuden edellyttämällä tavalla.

6. Muita huomioita.

Tarkistuslaskelmista on säädettävä yksiselitteisesti, koska vaikutus kuntien talouteen on valtionosuuden kautta pysyvä. Päätös huomioon ottamisesta ei voi perustua valtiovarainministeriön harkintavaltaan. Kuntien tasapuolisuus ja oikeudenmukaisuus sote-siirtolaskemissa toteutuu vain, jos poikkeukselliset vaikutukset puhdistetaan laskelmista kaikkien kuntien ja kaikkien poikkeuksellisten erin osalta.

Sote-uudistuksen valmistelussa kuntien ja kuntayhtymien/hyvinvointialueiden edut ovat olleet vastakkaiset. Kuntien ja hyvinvointialueiden rahoitus sidottiin menneisyyden sote-kustannuksiin. Pertunmaan kunnan näkökulmasta ei voida välttää tulkintaa, kuntayhtymän kustannusten kasvu ja hyvinvointialueen valmistelu perustuivat mahdollisimman korkeiden kustannusten ulosmittaukseen kunnilta hyvinvointialueille. Kunnat ovat olleet häviäjiä tässä mittelössä.

Edellä mainitulta ongelmalliselta tilanteelta olisi voinut välttyä siten, että kunnista siirtyvät kustannukset ja siirtyvät tulot olisi määritelty toteutuneiden kustannusten sijasta täysin laskennallisin perustein. Tällöin tilinpäätöskirjauksilla tai kuntien ja kuntayhtymien omilla toimilla ei

olisi ollut vaikutuksia siirtolaskelmiin. Sote-uudistus on hallintohistorian suurin muutos, josta vaikutusten tasaaminen on jäänyt pääosin kuntatalouden harteille.

Sote-uudistuksen tavoitteena oli vapauttaa kunnat sote-kustannusten vaihtelun tuomasta epävarmuudesta ja talouden heilahteluista sekä siirtää toiminnot taloudelliselta kantokyvyltään leveimmille hartioille. Ns. uuden kunnan palvelutehtävät keskittyvät sivistystoimeen, elinvoiman ja rakennetun ympäristön tehtäviin. Pertunmaan kunnan näkökulmasta sote-uudistus ja hyvinvointialueille siirtyneet kustannukset ovat ajaneet kunnan kestävämpään tilanteeseen. Kyse ei ole hallinnosta vaan asukkaista, joita vielä asuu maaseudulla. Miten asukkaiden palveluista voidaan huolehtia kun edellytyksiä lakisääteisten tehtävien hoitamiseen ei ole riittävästi. Kuntien rahoitusjärjestelmä on pakko kokonaisuudessaan uudistaa heti vastaamaan uuden kunnan tehtäviä ilman menneisyyden painolastia.

Pertunmaan kunta on yksi kymmenestä kunnasta jotka joutuvat maksamaan vuosina 2023–24 valtionosuuksia valtiolle. Kuntien on kuitenkin huolehdittava valtion määräämistä lakisääteisistä tehtävistä. Valtionosuuksien maksaminen valtiolle on erittäin epäoikeudenmukainen kyseisille kunnille ja niiden asukkaille. Kyseinen epäoikeudenmukaisuus on oikaistava ja kunnille turvattava lakisääteisten tehtävien hoitaminen. Kokonaisuudessaan valtionrahoitusjärjestelmä on uudistettava, jotta turvataan kuntien lakisääteisten tehtävien hoitaminen.

Liukkonen Jari

Ruotsalainen Leena
Pertunmaan kunta